

יזבחו. חדשים. צור. וירא. ויאמר. כי. הם. ואני. כי. ותאכל. אספה. מוי. ושן. מחוץ. גם. אמרתי. לולי. פן. כי. לו. איכה. אם. כי. ענבמו. חמת. הלא. לי. כי. כי. כי. ואמר. אשר. יקומו. ראו. אני. ואין. ואמרתי. ותאחזו. ולמשנאי. וחרבי. מראש. כי. וכפר: שירת הים כותבין אותה בשלשים שימות. שימה ראשונה כדרכה ושאר השימות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת מניחין הריוח בשני מקומות באמצעה עד שתמצא השימה חלוקה לשלש ונמצא ריוח כנגד הכתב וכתב כנגד הריוח:

וזו היא צורתה *

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי' ויאמרו לאמר אשירה ליי' כי נאה נאה עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה אבי וארמנהו זה אלי ואנוהו יי' איש מלחמה יי' שמו מרכבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים סוף תחמת יבסימו ירדו במצולת כמו אבן יי' תרעץ אויב יי' נאדרי בכח וברוב גאונך תהרס קמך תשלח חרנך יאכלמו כקש וברוח אפיך נערמו מים נצבו כמו נד נזלים קפאו תהבת בלב ים אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו

פרק תשיעי

א אין עושין ספר תורה לא ארכו יותר על היקפו ולא * היקפו יתר על ארכו. וכמה הוא אורכו בגויל ששה טפחים שהם ארבע ועשרים אצבעות ברוחב הגודל של יד. ובקלף או פחות או יותר והוא שיהא ארכו כהיקפו. וכן אם עשה בגויל פחות משה טפחים ומיעט את הכתב או יתר על ששה והרחיב בכתב עד שיהיה ארכו כהיקפו הרי זה כמצוה: **ב** ישעור הגליון מלמטה ארבע אצבעות ולמעלה שלש אצבעות ובין דף לדף שתי אצבעות לפיכך צריך שיניח בתחלת כל יריעה ובסופה רוחב אצבע אחת וכדי תפירה. שנמצא כשיתפור היריעה יהיה בין כל דף ודף בכל הספר כולו שתי אצבעות ויניח מן העור בתחלת הספר ובסופו כדי לגלול על העמוד. וכל השיעורין האלו למצוה ואם חסר או הותיר לא פסל: **ג** כיצד יתכוין אדם עד שיעשה הספר שיהיה ארכו כהיקפו. מתחיל ומרבע העורות בשוה ועושה רוחב כל עור מהן ששה טפחים קצב אחד לכל אחד. ואחר כך גולל העורות בשוה ועושה מהן כרך אחד מהודק יפה יפה ומוסיף בעורות ומהדק עד שיעשה היקף הכרך ששה טפחים שהוא רוחב העור ומודד בחוט של שני שיקיפו על הכרך: **ד** ואחר כך יעשה קנה שוה יהיה ארכה ארבעים או חמשים אצבעות ויחלק אצבע מהן בקנה לשנים ולשלשה ולארבעה חלקים כדי שידע בו שיעור חצי אצבע ורביע אצבע וכיוצא בזה החלק. וימדוד כל עור בקנה זו עד שידע כמה אצבעות יש בכל עור עד שידע כמה אצבעות בארך כל הכרך: **ה** ואחר כך לוקח עורות אחרות שנים או שלשה לבדוק בהן שיעור הכתב וכותב בהן דף אחד. ודבר ידוע שאורך הדף שבע עשרה אצבעות. לפי שהוא מניח גליון למעלה שלש ולמטה ארבע אבל רוחב הדף הוא לפי הכתב אם דקה אם עבה. וכן מנין השימות שבדף יבאו לפי הכתב לפי שימה ושימה כמלא שימה: **ו** ואחר שכתב הדף שבודק בו לפי מה שירצה ימוד רוחב הדף באצבעות הקנה ויוסיף על רוחב הדף שתי אצבעות שבין דף ודף ויחשוב כמה דפין יבאו בכרך שגלל מאותו הכתב שבדק בו וידע חשבון הדפין ויראה כמה נכתב בדף זה שבדק בו מן התורה כלה ומשער לפי הספר שהוא

א עור י"ד ס' רע"ב סמ"ג עשין עס: ב עור עס ס' רע"ג:

בסוף משנה

יתר על היקפו ולא היקפו יותר על אורכו שאלו חת רבי שיעור ספר תורה דכמה ח"ל בגויל כשהם בקלף אינו יודע. ופירש"י לא ארכו יתר על היקפו נדון למצאם הכתב לפי עובי הקלפים ולכשיגמור יחא חוט המקיף חת עביו כמדת אורכו וכן הן דברי רבינו: ומ"ס וכן חס עשה בגויל וכו' טעמו משום דמשמע ליה ז"ל דרבי נכתב בינוני שיער להם והכל לפי עובי הכתב ודקומו: שיעור הגליון וכו' עד שתי אצבעות. דרייחא דפרק הקומץ (מנחות דף ל') ויניח מן העור וכו'. דרייחא (בס"ק ד"ב דף י"ו) תחלת הספר וסופו כדי לגולל ולוקמה רב אשי דהיינו כדי לגולל עמוד וכו' עסקין: ומ"ס וכל השיעורין האלו למצוה נלמד מדאמרינן בגמרא עס דרב הונא כחש שבעים ספרי תורה ולא חתמנו ליה חדא ארכו כהיקפו. ואין לנו לומר דכלהו הוו פסולים. ועוד מדקמני אין

שיטה ושיטה האזינו יערוף וכו' במ"ס פ"ב:

שירת הים כותבין אותה בשלשים שימות. (מ"ס פ' י"ב) ויש חילוף בראשי שימן שכתב עס למע שכתב רבינו:

כל התורה וכו' ולא תדבק בה. דהקומץ (מנחות כ"ט ו"ד) אמר רב יהודה אמר רב כל אות שאין הגויל מקיף לה מחרצת רוחותיה פסולה ולע"ג דלענין חפלין ומזוזה אימור כ"ס שהוא חמור מהם וכבר האריך הרשב"א בתשובה בזה. ומ"ס ולא תחרקה עד בין אות ללוח כמלא חוט השערה נחבחר בפ"ו: ומ"ס ואם הרחיק וכו'. נלמד מדאמרינן דהקומץ עס (כ"ט ב') גבי וכו' דויהבג איינו חיוק דלא חכים ולא טיפס: **פ"ט א** אין עושין ס"ח וכו'. פ"ק דב"ב (דף י"ו) מ"ד אין עושין ס"ח לא ארכו (* עיין הגמ"ס בסוף הכרך:

הנהגות מיימוניות

להיות פשוט מכל ה' שהוא תיבה עצמה: * [לשון הפסוק וכתב א"א ז"ל והעמוד שעושין לה בסופה הוא בכלל זה ואם אין שיעור לעובי העמוד אם כן בקל יכול לכיין שיהא בהיקפו ר' כי יעשה עובי העמוד כפי הצורך]:

הקומץ רבה: ויניח מן העור כו' עד לא פסל. פרק קמא דב"ב (עס): כיצד יתכוין אדם (* ז"ל הרב ר' מנחם די לונזאנו בספרו אור תורה. אל תשים לבך לזוהי שנספרי הרמב"ם הגדולים כי משוכת היא ולחיה הלוהה שכתב הרמב"ם ז"ל בספרו אך המדפיס בזה מלכו, עכ"ל. ולאנחנו בדפוס זה הדפסנו כפי הראוי ע"פ זורת האור תורה וכל החיקויים העושים, הסניחים.

מנדל עוז

שירת הים כו' עד כחך הים. פקק עשירי למסכת סופרים: כל התורה כו' עד סוף הפרק. פרק הקומץ רבה (דף ל"א):

אין עושין ס"ח כו' עד כמלאה. פרק קמא דב"ב (דף י"ו): שיעור הגליון עד שתי אצבעות. פרק כו' עד יעשה כחשבון. כל זה ניסה מעולם פלפולו עס מקלח סמך: שגאל במסכת סופרים:

הקומץ רבה: ויניח מן העור כו' עד לא פסל. פרק קמא דב"ב (עס): כיצד יתכוין אדם (* ז"ל הרב ר' מנחם די לונזאנו בספרו אור תורה. אל תשים לבך לזוהי שנספרי הרמב"ם הגדולים כי משוכת היא ולחיה הלוהה שכתב הרמב"ם ז"ל בספרו אך המדפיס בזה מלכו, עכ"ל. ולאנחנו בדפוס זה הדפסנו כפי הראוי ע"פ זורת האור תורה וכל החיקויים העושים, הסניחים.

התחלת דעתה ממש אלא הא דעפילא הא דלא עפילא וה"מ בגידין צדי רב יהודה בר אבהו בן דף לך בין חכמה לחכמה מאי חיקו. ומפרש רבינו הא דעפילא הא דלא עפילא הא שדיין עפילו ניכר הא שהוא יסוד עד שאין עפילו ניכר והכרחו לפרש כן כדי לקיים מ"ש במחלה הא דעפילא הא דעפילא ומדכתיב רב יהודה בן דף לך וכן חכמה לחכמה מהו משמע דכך חננאל בקרע העובר בין האותיות מיירי ואפ"ה בתוך שנים או בתוך שלש אי עפילו מהניא להו תפירה. ומפרש רבינו צדיא דרבי יהודה קרע העובר בין האותיות הא אמת דתפירה כלומר ולא יקרע בו עד שיפסוק א"ס לא היה עובר אלא בין דף לך או בין חכמה לחכמה יכול לקרות בו בלא תפירה או לא ואסיקנא בחיקו ולחומר. וז"ל רבינו וכן כלומר אפילו בין דף לך וכן חכמה לחכמה יתפור כלומר לריק תפירה. ועי"ל שהיה מפרש צדיא זו כפסעא דמביעא ליה אי מהני ביה תפירה או לא ופסק לקולא משום דמידי דרבנן הוא: ומ"ש וכלל הקרעים יזהר וכו'. מילתא דפשיטא היא: כתב הרשב"א בחשבונו דאע"ג דלישנא דגמרא הוה אפשר לפרושי דבחדתא לית לן צד כלל ואפילו ביותר משלש יתפור אין צד כלל לומר כן אלא כמו שיש חילוק בעתיקתא בין שנים לשלש כן יש חילוק בין שלשה לארבעה בחדתא וכן נראה מלשון הרשב"א שכתב אפילו קרע הבא בתוך ג' ומינה הא ביה מ"ל. וכן נראה מלשון רש"י ז"ל שפירש במאי דכתיב בגמרא בין דף לך והסמך מפני שהתפירה גדולה אין זה הדבר ונתנו חכמים שיפור לחדש שניכר עפולו ג' שיעין ולשון צ' שיעין לפי שהקרעים צינן מנונה יותר שניכר שהוא ממחמת ריקנות עכ"ל:

נמלאת

אין עושים ס"מ ארכו יותר על היקפו כו' ולא לכל אלו השיעורין דלא הוי אלא למנוח:

יב אין עושין ביריעה וכו' עד עושין אותה דף אחד לבדו. ברייתא דפרק הקומץ (מנחות ל'). ומ"ש תופרים אותה עם שאר היריעות. כך כתב הר"ף בהלכות ספר תורה ופסוקי הוי:

יד ובשתופרים היריעות וכו'. בפ"ב דמכות ס"מ שכתבו בפסוק ר' יהודה

ור"מ חד אמר כשר וחד אמר פסול ואמרין טעמא דמאן דאמר פסול דכתיב למען תהיה תורה ה' צדיק ואימתי כל המורה לחפילין מה תפילין הלכה למשה מסיני לחופין בגידין אף ס"מ כן. ובהדיא אמרו בפ"ב דמגילה (דף יב) דהלכה כמאן דפסול דגרסינן התם א"ר חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב מגלה נקראת ספר שאם תפירה בחופי פסוק פסולה וסובר רבינו דכיון דס"מ אימתי לחפילין לענין לחופה בגידין ה"ה דכתיב גיד בזהמה סהרה כחפילין. ובהדיא תניא בראש מסכת סופרים אין כותבין ספרים לא על עורות בזהמה טמאה ולא על עורות חיה טמאה ולא חופין בגידין:

יד בשתופרים כל היריעות וכו'. בפ"ב דמגילה (ס"ב ע"ב) א"ר חייה בר אבהו

א"ר יוחנן שורר התפר הלכה למשה מסיני ומחו לה אמוחא לא אמרו אלא כדי שלא יקרע: ועושה לו שני עמודים וכו'. ברייתא פ"ק ד"ב (דף י"ד) ועושה לו עמוד חילך ואילך: ומ"ש ותופר העור וכו':

כו ספר תורה שנקרעה וכו'. בהקומץ (מנחות ל"א ב') אמר רב זעירי

אמר רב חננאל קרע הבא בתוך שלש לא יתפור ס"מ בעתיקתא אלא בחדתא יתפור ולא

שהוא כותב ממנו ומחשב אם עלתה לו כל התורה לפי מנין הדפין מזה הכתב שכותב בו בכרך מוטב. ואם הוציא החשבון שהדפין יותר מן התורה ירחיב בכתב עד שיתמעט מנין הדפין ויבדוק בדף אחר. ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן הדפין ימעט הכתב עד שירבה במנין הדפין ויבדוק בדף אחר דף עד שיבא החשבון אחד. מאחר שידע רוחב הדף ושיעור הכתב מתחיל באותו הכרך: וזמחלק כל עור ועור דפין דפין בשירטוט כפי רוחב הדף שבדק בו ועלה בחשבון. וכשישאר בעור שלש אצבעות או ארבע יותר על הדף האחרונה שבידיעה יניח ממנו רוחב אצבע וכדי תפירה ויקיץ השאר ואל יחוש שבאחרונה יתוסף עורות אחרות על הכרך שגלל כנגד כל התוספות שקוצץ מכל עור ועור ואינו צריך לחשב דבר זה שהכתב מושכו לפי מנין הדפין: וכן הרוצה לעשות רוחב הספר יותר מששה או פחות מששה על הדרך הזה הוא מחשב ויצא ארכו כהיקפו בלא פחות ולא יותר והוא שלא ימעה בחשבון: ורוחב הגודל האמור בכל השיעורין האלו ובשאר שיעורי תורה כולה הוא אצבע הבינוני. וכבר דקדקנו בשיעורו ומצאנוהו רחב שבע שיעורות בינוניות זו בצד זו בדוחק והן כאורך שתי שיעורות בריוח. וכל טפח

האמור בכל מקום הוא ארבע אצבעות מזו. וכל אמה ששה טפחים: י ספר תורה שכתבתי אני רוחב כל דף ודף מדפיו ארבע אצבעות. ושירת הים ושירת [א] האזינו רוחב כל דף משתייהן שש אצבעות. ומנין השימין שבכל דף ודף אחת וחמשים. ומנין הדפין של כל הספר מאתים וששה ועשרים דף. ואורך כל הספר אלף ושלש מאות וששים ושש אצבעות [ב] בקירוב: יא אלו [ג] השש אצבעות היתרות בחשבון לגליון שבתחלת הספר וסופו. והעורות שכתבנו בהם עורות אילים. ובזמן שתמצא לכתוב על פי המדות [ד] האלו או קרוב להם מעט הן חסר דף אחד או שנים או שלשה או יותר דף או שנים או שלש לא תיגע ולא תהא צריך לחשבון אלא מיד יבא לך ארכו כהיקפו: יב יאין עושין ביריעה פחות משלשה דפין ולא יותר על שמנה דפין. נודמנה לו יריעה בת תשעה דפין חולק אותה ארבעה לכאן וחמשה לכאן. במה דברים אמורים בתחלת הספר או באמצע אבל בסוף הספר אפילו פסוק אחד בדף אחד עושים אותו דף לבדו ותופרין אותו עם שאר היריעות: יג [ד] ובשתופרין היריעות אין תופרין אותן אלא בגידים של בהמה או חיה מהורה ואפילו מנבילות וטריפות שלהם כדרך שתופרין את התפילין. ודבר זה הלכה למשה מסיני. לפיכך אם תפרן שלא בגידין או בגידי בהמה טמאה פסול עד שיתירה ויחזור ויתפור כהלכה: יד בשתופרין כל היריעות אין תופרין כל היריעה כולה מתחלת ועד סופה אלא מניח מעט מלמעלה ומעט מלמטה בלא [ו] תפירה כדי שלא תקרע היריעה באמצעה כשיגלול אותה. ועושה לו שני עמודים של עץ אחד בתחלתו ואחד בסופו. [ז] ותופר העור ששייר בתחלתו ובסוף על העמודים בגידים כדי שיהא נגלל עליהם. וירחיק בין העמודים והכתב שבדף: ז יספר תורה שנקרעה בו יריעה בתוך שתי שיטות יתפור * בתוך שלש לא יתפור. במה דברים אמורים בישן שאין עפצו ניכר אבל אם ניכר הגויל שהוא עפוף תופר ואפילו קרע הבא בתוך שלש. וכן בין כל דף ודף ובין תיבה לתיבה יתפור. וכל [ח] הקרעים אין תופרין אותן אלא בגידין שתופרין בהן היריעות זו לזו. ובכל הקרעים יזהר שלא תחסר אות אחת או תשתנה צורתה:

נמצאת

א טור י"ד ס' רע"ב סמ"ג עשין ס: ב טור ס' רע"ח סמ"ג ס: ג טור ס' ר"ס סמ"ג עשין ס:

הנחות מיימוניות

[6] נמנום קא חוינא הכא שחרי. כתבנו לעיל שירת האזינו כותבים ע' שיטות לבד מ' שיטות שלפניה וז' שיטות שלאחריה כדלעיל וא"כ היתה פסוקה קרוב לשני עמודים והיה צריך להרחיב שני עמודין בשבילם ולא נותר בחשבון כדי לגול העמוד כי אם ארבע אצבעות ואולי השש טעות סופר הוא ודוק ותשכח: [7] לבד מן התפירה אשר לא הוזכר לא ידעתי למה כי צורך היה לידע: [8] לא מצאתי יתרים בחשבון אלא ארבע כבה"ה דלעיל ע"כ: [9] הנה אני עשיתי בספר תורה שכתבתי בכל המדות האלה ולא איתרמי לי וראיתי כי של גויל היה שהוא עב אבל בקלף שלנו א"ל לבין אם לא על פי המדות וחשובנות דלעיל ועדיין אולי: [10] פ"ק דמס' סופרים הני אין דובקין בדבק ולא כותבים ע"כ מפלית ולא תופרין במקום הכתב אלא מבחוץ: [11] בפ"ב דמגילה שיוירי התפירה הלכה למשה מסיני: [12] בספר פסוקים על ר"ת היה כתוב והתפירה תהיה מבחוץ ולא מבפנים וכן פסק בספר התרומה בין בתפירת היריעות זו לזו בין בתפירת הקרעים ואע"כ דלשון תפרייתא במסכת סופרי משמע דלא קאי אלא אתפירת הקרעים ולא אתפירת היריעות דגרסינן אין תופרין במקום הכתב מבפנים אלא מבחוץ ולא קאמר מצד הכתב ע"ש ובספר המצות: * [לשון הספר שאל א"ל ז"ל להר"ם אי שרי לחתול עליו מפלית בחוץ ולדבק בדבק ודעת א"ל ז"ל היה נוטה להתיר והר"ם מרובנובוק אסר ואם נקרע בין שיטה לשיטה או בין דף לדף שלא כנגד הכתב עד שאילו נקרע כנגד הכתב היה נכנס תוך ג' שיעין מיבעיא אם יכול לתפור אם לא ולא איפשרא וכתב הרשב"א שיתפור ונראה כיון דלא איפשרא עבדינן לחומרא שם ס' ר"ף: [13] במסכת סופרים פ"ג ספר תורה שנקרע מולה עליו מפלית מבחוץ:

מגדל עז

רוחב הגודל כו' עד טפחים. כשימושה רכב ובהלכות: ס"מ שכתבתי א"י וכו' עד יבא לך ארכו כהיקפו. זס מעשה ידיו ויועיל להדריך כל הכוזה לכתוב בעורות אילים וכו"ל כן כדרך שעשה הוא ז"ל: ואני אומר כי ה"מ שכתבתי א"י רוחב הדפים כדכח מלא כל דף כמלא ארבע אצבעות של יד מהחוכות זו עם זו מדדוהו בקשר האמצעי שכן פחות מעט מארבע גודל ומנין השימין שבכל דף ודף מ"ח ושיעור הגליון של מעלה ושל בין הדפין כמלא אצבע ואמה כסמכין זה לזה והגליון של מעט אצבע ואמה וקמיהא סמוכות זו לזו והעורות גדי עוים מוכים דקים עמודים בעמודים הגוילים כהלכה ואורך כל גויל ר"ל גובה הס"מ י"ז אצבעות גודל וסימנין טו"ב בגימטריא שם טו"ב ח"ה יועיל למי שירצה לכתוב כתיבה דקה ועורות דקים לאורכו כהיקפו יפה בתכלית היופי: אין עושים ביריעה כו' עד שאר היריעות. פרק הקומץ רכב (דף ל'): ובשתופרין היריעות כו' עד ויתפור כהלכה. כיוצאנו דפרק קמא דמגילה (דף ע"א): בשתופרין כל היריעות כו' עד כשיגלול. פרק הקורא למפרע (דף י"ט): ועושה לו שני עמודים כו' עד והכתב שדף. פ"ק דנבא בתרא (דף י"ד): ספר תורה שנקרעה כו' עד סוף הפרק. פרק הקומץ רכב (דף ל"א): בגימין כסוף פרק הניזקין כחזו דאין קורין כחומשין מפני כבוד. הבינור וכתב רבינו משום דהיכא דאין להם ס"מ מותר לקרות כחומש וליכא למיהא לכבוד יציור אחרי שאין להם ס"מ אף ר"מ אומר דאסור ומה שאומר הגמרא משום כבוד יציור דמשמע דאיכא למיהא לכבוד יציור הא לאו הכי מותר וכו' דוקא כחומשין שלש ספרי עושים עם גלילה ועם גליון רק ספרי כל חומש לעצמו וכשיש"ה הם אצל חומשין שלנו אסור לקרות בהם מכמה טעמים שאין כחומשין בגליון ועוד דענין שני עמודין ללא וללאן וגם אין תפריס בגידים וגם שהקלף שלנו אינו מעובד לשם כ"מ ואפילו היה מדוקדק בפסוקות וסמכות וכל שכן שאינו מדוקדק: